

Gülch Csaba:

Neves rábaköziek. Dr. Bánhegyi Jób*

1897. március 25-én született Sövényházon. Édesapja, a község burgenlandi származású kántortanítója fiát a győri bencés gimnáziumba íratta. 1914-ben lett a rend tagja, 1921-ben áldozó pap.

Középfokú tanulmányai után a pannonhalmi „hittudományi és tanárképző tanfolyam” tanárjelöltje. Sokoldalú érdeklődésére már ekkor jellemzőek a főgimnáziumi önképzőkörben, társai munkáiról írott bíráló-értékelő dolgozatai. Kritikai érzéke, műveltsége is megmutatkozik. Mindezek mellett az elméleti „szárnypróbák” mellett szépirodalmi munkák is születtek tollából. Ezidőből való többek között egy történelmi témájú írás (Boldog pillanatok) is, valamint egy másik, drámai feszültséget hordozó történet (Az erdő mélyén) is.

1925 nyarán főapáti megbízásból, több hónapot tölthetett a spanyolországi Lequeitióban, Habsburg Ottó nevelőjeként. Az ifjú trónörökös és a fiatal tanár között bensőséges viszony alakult ki, melynek folytatásaként 1930 augusztusától októberig Bánhegyi Jób is tagja volt annak az érettségi bizottságnak, akik Ottót vizsgáztatták.¹

E kellemes „kiruccanás” természetesen csak színesítette azt a tevékenységet, amelyet 1924-től mint a magyar-német irodalomtörténet és művészettörténet tanára folytatott.

Soha nem volt vádolható szüklátókörűséggel. Ezt bizonyítják könyvei, valamint a különböző folyóiratokban, lapokban megjelent írásai, tanulmányai, illetve előadásairól tudósító újságcikkek.

Irodalomkritikai, irodalomtörténeti munkái mellett előadási, az ezekről szóló beszámolók is bizonyítják nézeteinek újszerűségét, eredetiségét.

Az 1929-ben, a győri szabadegyetemen elhangzott,² a magyar dráma fejlődését taglaló, értékes fejlődésrajza már párhuzamos megszólalása az ugyanez évben kiadott irodalomtörténetének.³

Ahogy az első kötet megjelenése után az egyik kritikában olvashatjuk: „Tud mindent, ismer mindent, de sem a szolgálai megalkuvás, sem a mindenáron újszerűség nem kenyeré.”⁴ Majd a későbbi második kötetet, amely Kisfaludy Károlytól vizsgálja irodalmunkat, ilyen szavakkal illették: ízlés- és ítéletbiztosság, felelősségérzet.

Az irodalmi korszakolásnál a személyes jóbarát, a kor egyik jelentős tudósának, Pintér Jenő akadémikusnak⁵ a koncepcióját követi. Feldolgozási módszere az egyén, illetve az irányzat korba való beillesztése, a folyamatos fejlődésrajz, amely az egyes alkotókat, világnézetük kialakulásának lencséjén keresztül értékeli. A fejlődés alapjának háttéréként mindig részletes környezetrajzzal erősíti megállapításait.

Az 1933-tól a Győr kulturális életében jelentős szerepet játszó Kisfaludy Irodalmi Kör rendes tagja, majd 1938-tól alelnöke. Az 1938. november 27-i elnöki megnyitójában az irodalmunkban jelenlévő nemzeti eszmét, annak jelentőségét bizonyítja. Olyan irodalom mellett száll síkra, amely a múlt hagyományaiban gyökeredzik, de a jövőben is nemzeti missziót teljesít. Meglátása szerint csak a hagyományfeltés és újító kezdeményezés egészséges szintézisén alapulhat „az örök magyar gondolat”.⁶

1939-ben jelent meg másik nagyobb terjedelmű munkája, A magyar nőírók című. Hiánypótló tudományos feladatra vállalkozott, hisz a kódexmásoló Ráksay Leától a XX. századi Gulácsy Irénig méltatja a nők irodalmi tevékenységét. Századunk irodalmának jelentősebb személyiségeit, például Erdős Renét, Kaffka Margitot, Berde Máriát külön fejezetekben értékeli. Forrásértékű munkájának meglátásaival megdönti Gyulai Pál meggyökeresedett felfogását, mely szerint a nő alkalmatlan mindenféle műalkotásra. Értékes alkotáslélektani fejtegetései, megállapításai újszerűen világítják meg a nőírók szerepét a magyar epikában.⁷

A nagy összefoglaló művek mellett, tanulmányaiban rögzíti kritikusi nézeteit. Különös odafigyeléssel ír a katolikus költészet három jelentős egyéniségéről, Harsányi Lajosról, Sík Sándorról, Mécs Lászlóról. A Pannonhalmi Szemlében, valamint a Katolikus Szemlében megjelent összefoglalásain túl költői estjeik gyakori bevezető előadója. Mindhármukat a modern magyar katolikus líra megújítójának tartja. Kiemelkedő tanulmánya Harsányi Lajos költészetét elemzi.⁸

Történeti és esztétikai szempontból vizsgálja az életmű állomásait. Jelentőségét taglalva az 1908-as költői indulástól végigvezeti a tanulmány megszületéséig, 1934-ig az alkotói pálya eredményeit, irányait. Harsányi lírája akkor indult, amikor Ady Endre is költői programjával jelentkezett. Bánhegyi Jób Ady hatását is vizsgálja Harsányi költészetében. Remek érvekkel bizonyítja, hogy Harsányi inkább az ismeretlen vetélytárs, mint tanítvány. A tanulmány elvülhetetlen érdeme néhány vitatható megállapítástól eltekintve, hogy a századelővel induló új lírai törekvések tendenciáit, lehetőségeit rögzíti egy konkrét életmű tükrében, az irányzatok erővonalai közé illesztve.

Modern irodalomszemlélet, strukturalista építkezésmód érvényesül másik nagyívű munkájában, az 1938-ban megjelent tanulmányban is.⁹ A Szent István-motívum vizsgálata a témája, a középkori legendáktól az újkori színműveken át, egészen a harmincas évek „királydrámáigiig”. Ez utóbbi korszakot vizsgálva értékeli Sík Sándor, Harsányi Lajos munkáin kívül Kós Károly, Makkai Sándor István-regényeit is. E tanulmány bizonyítja, hogy Szent István alakja a konkrét történelmi személyiségen túl minden kor alkotóinak olyan jelképet rejt, amelynek aktuális értelmezése az adott időszak szellemi légköre szerint alakul. Bánhegyi Jób „szemléje” több száz év irodalmi hagyományt tekint át, István király életművének időtállóságát, korszerűségét igazolja.

Az eddig rövid keresztmetszet inkább irodalomtudósi munkásságát értékelte, amelynek legjelentősebb elismerése, hogy a Szent István Akadémia nyelvtudományi és szépirodalmi osztálya 1939-ben tagjainak sorába választotta. 1944. március 17-i felolvasóülésen hallhatták tudóstársai székfoglaló értekezését, amelynek témája Juhász Gyula lírájának metafizikai és vallásos indítékai voltak.¹⁰

Irodalomtörténeti munkássága mellett mint esztéta is jelentős. A Győri Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat igazgatójaként, vagy mint a győri zenei estek bevezető előadója legalább olyan fontos munkát végzett. Biztos ítélettel hívta fel a közönség figyelmét az értékre és vetette el az arra érdemtelen.¹¹

Külön tudományos értékelést érdemelne elméleti teológiai dolgozatainak sora is.

Az 1979. július 18-i halálával egy rendkívül termékeny tudósi pálya ért véget. Jó lenne tudni, hogy a tízéves évforduló alkalmat ad másoknak is arra, hogy e gazdag életmű részletet feltárva méltó helyet nyer századunk tudománytörténetében.

Jegyzetek

¹ Dr. Bánhegyi Jób: A királyi család környezetében. In: Pannonhalmi Szemle 1930/4. 353–357. p.

² Győri Hírlap, 1929. október 30. Szabadegyetemi előadások 4.

³ Dr. Bánhegyi Jób: A magyar irodalom története I-II. Szent István Könyvek, Bp., 1930.

⁴ Nemzetnevelés, 1929. június 15. Könyvtár 190.

⁵ Pintér Jenő irodalomtörténész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke vol. Fő műve: A magyar irodalom története (Révai Kislexikona alapján, 798 p.)

⁶ Dr. Bánhegyi Jób: Irodalmunk és a nemzeti eszme. Győri Nemzeti Hírlap, 1938. november 30.

⁷ Győri Nemzeti Hírlap, 1939. december 22. Magyar nőírók a tudományos kritika tükrében 3.

⁸ Dr. Bánhegyi Jób: Harsányi Lajos költészete. In: Pannonhalmi Szemle, 1934/1. 1–8. p.

⁹ Dr. Bánhegyi Jób: Szent István alakja irodalmunkban. In: Pannonhalmi Szemle, 1938/1. 1–11. p.

¹⁰ Dunántúli Hírlap, 1944. március 24. Dr. Bánhegyi Jób székfoglalója a Szent István Akadémián.

¹¹ Esztétaként is írt tanulmányokat. Sajnos kéziratban maradt az 1968-ban, Szapudi-Laendler István festőművészről készült dolgozata, amely legjobb bizonyítéka lehetne hozzáértésének.

* In: Rábaköz honismereti évkönyv 1995. Szerk.: Pájer Imre. Pájer Imre, Csorna, 1995. 43–46. p.